

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

‘Η ούσια τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὰ ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐκτεθέντα, ἀπαρτίζεται ἀπὸ πλῆθος γνωρισμάτων, οὐχὶ δὲ μόνον ἀπὸ τὸ κατὰ παράδοσιν στοιχεῖον τῆς λογικότητος. Φέρει βεβαίως οὗτος καὶ στοιχεῖα καὶ ἀρχάς ἐκ τῆς ὑπὸ αὐτὸν βιολογικῆς σφαίρας· πλὴν τούτων ὅμως ἔχει τὰ μοναδικὰ εἰς αὐτόν, ἀποτελῶν ίδιαν δινοτολογικὴν βαθμίδα.

‘Οπως μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ζωῆς ὑπὲρ τὴν ὅλην ἔχομεν ἀφετηρίαν νέας δημιουργίας, μὲ ἀρχάς καὶ κατηγορίας διαφόρους τῶν τῆς ὅλης, οὕτω καὶ μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ψυχικῆς ζωῆς ἔχομεν κάτι νέον καὶ ὑψηλότερον ποιοτικῶς.

‘Η ἔρμηνεία τοῦ ούσιωδούς τούτου δι’ ἔξελίξεων δινεπαισθήτων συσκοτίζει ἀπλῶς τὴν ίδιαιτερότητά του. Δὲν ἐπιτρέπεται λογικῶς προβλήματα ούσιας νὰ μεταβάλλωνται εἰς προβλήματα γενέσεως. Τούτο ἐπεχειρήθη κατὰ κόρον ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰώνος. Μάτην ὅμως ἐπιζητεῖται νὰ ἀνάγεται βεβιασμένως τὸ ποιοτικῶς διάφορον εἰς τὸ δινοτολογικῶς κατώτερον διὰ τῆς ἀπλῆς ἀνευρέσεως ωχρῶν ἔξωτερικῶν ἀναλογιῶν. Τούτο δδηγεῖ εἰς παραμόρφωσιν τοῦ Εἶναι.

‘Η ἐκδήλωσις καὶ ἀνάπτυξις ζωῆς πνευματικῆς ὑπὲρ τὴν βιολογικὴν ἀποτελεῖ τὸ κίνητρον τῶν πράξεων ἀτόμων καὶ λαῶν. Αὕτη βαίνει πέραν τῆς αὐτοσυντηρήσεως, τῆς ύλικῆς ἀπολαύσεως καὶ τῆς ὀφελείας. ‘Η ζωὴ αὕτη ἔχει πλούτον καὶ ἀξιολογικὴν πολυμορφίαν, μὴ δυναμένην νὰ παραχθῇ ἀπὸ μόνον τὸν ἐγωΐσμον ἢ ἀπὸ τὰς ἀρωτικὰς συγκινήσεις ὑπὸ οἰανδήποτε εύρυτητα νοούμενας. Δὲν ἀληθεύει τὸ ποιητικῶς λεγόμενον, δτὶ

«‘**Η πεῖνα καὶ δ ἔρως τὸν κόσμον διευθύνουν**».

“Ἐκαστον πρόσωπον ἡ ὅμας δύναται νὰ ἐμφανίσῃ πλάτος καὶ βάθος ζωῆς, ἀναλόγως τοῦ ἀξιολογικοῦ του δρίζοντος, ἀλλὰ καὶ τῆς δρθῆς Ἱεραρχήσεως τοῦ πλούτου ἀξιῶν. ‘Η νοητικὴ πλευρὰ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι βεβαίως ἐν ἐκ τῶν εύγενεστέρων στοιχείων του, ἀλλ’ ὅχι τὸ μοναδικόν. Πλὴν τῆς γνωστικῆς λογικῆς, τῆς διακρινούσης τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τὸ φευδές, δ ἀνθρωπος ἔχει καὶ τὴν ἀξιολογικήν

λογικήν, τὴν διακρίνουσαν τὸ ἀνώτερον ἀπὸ τὸ κατώτερον, τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν, τὸ ώραῖον ἀπὸ τὸ ἀσχημόν, τὸ ἀπόλυτον ἀπὸ τὸ πεπερασμένον. 'Ο ύπερτονισμὸς τῆς νοήσεως καὶ ἡ ἔξυμνησις τῆς εύφυΐας, ως τῆς ἀνωτάτης πνευματικῆς ἐκδηλώσεως, δύναται νὰ ἔχῃ ἐπιβλαβῆ ἀποτελέσματα. Εύφυΐα ἄνευ ἀξιολογικῆς συνειδήσεως δύναται νὰ δημιουργήσῃ ἄτομα καὶ λαοὺς ἐπιδιώκοντας μόνον τὸ ἴδιον συμφέρον, διὰ χρήσεως μέσων ἀδιοράτων εἰς τὴν κακοποιὸν ὑφήν των. 'Ο δρθιολογισμὸς δὲ ἀποξηραίνων πᾶσαν ψυχικὴν εύαισθησίαν εἶναι τόσον δλέθριος διὰ τὰ ἄτομα καὶ τὰς κοινωνίας δσον καὶ δ ὑλισμός.

Τὰ παιδευτικὰ ίδρυματα ἀπαλλαγέντα μόλις κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς μνήμης περιέπεσαν εἰς τὴν δουλείαν τῆς Λογικοκρατίας. 'Ως ἀνώτατον ίδαινικόν των προέβαλον τὴν διάκρισιν τῶν ἀτόμων ως πρὸς τὴν εύφυΐαν, χωρὶς νὰ ἔξετάζουν ποίους σκοπούς θὰ ύπηρετήσῃ αὕτη.

Τὸ ἄγχος τῆς ἐποχῆς μας ἐκεῖθεν ἔχει τὴν ἀφετηρίαν του. Τὸ πλῆθος τῶν ἐπιτευχθεισῶν τεχνικῶν προδδῶν καὶ τῶν ἐφαρμογῶν των πρὸς ποίους σκοπούς θὰ χρησιμοποιηθῇ :

Εἶναι βασικὴ παράλειψις νὰ ἔξετάζεται μόνον δευτερευόντως τὸ βάθος τῆς ψυχῆς, τὸ δποῖον θὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ δπλα τῆς εύφυΐας.

Τοὺς σκοπούς τῆς ζωῆς ἐκάστου δὲν τοὺς δίδει ἡ εύφυΐα, ἀλλὰ τὸ βάθος τῆς προσωπικότητός του. Εἰς τοὺς ἐκεῖθεν προβαλλομένους σκοπούς ἡ εύφυΐα θὰ ἔξεύρῃ τὰ μέσα μόνον τῆς πραγματοποιήσεως των. Τὸ θέμα τοῦτο τῆς ἀξιολογικῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ χαρακτήρος πρέπει νὰ γίνῃ καὶ πάλιν δχι μόνον θεωρητικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πράξει δ πρωταρχικὸς σκοπὸς πάσης ἀγωγῆς καὶ πάσης μορφώσεως, ἀπὸ τῆς κατωτάτης μέχρι τῆς ἀνωτάτης.

'Η κοινωνία τῆς ἐποχῆς μας περισσότερον ἐταλαιπωρήθη καὶ ταλαιπωρεῖται ἀπὸ τοὺς εύφυεῖς μορφωμένους, ἀλλ' ἡθικῶς ἐλλιπεῖς, ἢ ἀπὸ τοὺς ἀπλοίκους ἀμορφώτους. 'Η κοινὴ συνειδησίς αἰσθάνεται βαθέως τὴν θλιβεράν αὐτὴν πραγματικότητα.

'Ο σύγχρονος πολιτισμὸς υποφέρει ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρείαν πρὸς τὸ λογικὸν ἀναλυτικὸν πνεῦμα. 'Η βαθυτέρα ψυχικὴ ζωὴ κινδυνεύει ἀπὸ τὸν γέον αὐτὸν κατακλυσμὸν τοῦ δρθιολισμοῦ. Αἱ ἐπιτευχθεῖσαι τεχνικαὶ ἀνακαλύψεις, μεμονωμένως γενόμεναι, συχνὰ δὲ κατὰ τύχην, ούχι σπανίως δὲ ἐπὶ σκοπῷ κέρδους, δὲν ἐπλαισιώθησαν μὲ ἀνάλογον ἐμβάθυνσιν τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς ἀτόμων καὶ λαῶν. Τὴν αὔξησιν τῆς εύτυχίας δὲν ἐπιφέρει μόνη ἡ αὔξησις τῶν ύλικῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκλέπτυσις τῶν ἐντὸς ἡμῶν ἀξιολογικῶν αἰσθητηρίων.

'Υπό τινος ώρασθη ἡ εύτυχία ως «ἡ συμφωνία ἐκάστου μὲ τὸν

έσαυτόν του». Ή γνωσις τῆς ψυχοσυνθέσεώς μας εἰς δλον της τὸ πλάτος καὶ εἰς δλας της τὰς διαφοροποιήσεις καὶ ἐναλλαγάς θὰ φέρῃ τὴν συμφωνίαν τοῦ ἀνθρώπου δχι μόνον μὲ τὸν ἔσαυτόν του, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς ἄλλους. Ή ἀντίληψις, δτι ἕκαστον ἄτομον παραλλάσσει εἰς ψυχικὴν δργάνωσιν, θὰ μᾶς διδάξῃ τὸν σεβασμὸν τῆς Ιδιαιτέρας ζωῆς του.

Ανάγκη ἀκόμη νὰ γίνῃ συνειδητὴ ἡ σημασία τῆς δμαδικῆς ζωῆς ὑπὲρ τὴν ἀτομικήν. Ἐντὸς αὐτῆς πραγματοποιεῖ ἕκαστον ἄτομον τὴν πνευματικήν του ὑπόστασιν. Εἰς αὐτὴν δύναται νὰ εὕρῃ τὴν δικαίωσιν καὶ δλοκλήρωσιν τῆς ὑπάρξεώς του, οὐχὶ δι' ἐξωτερικῶν διακρίσεων προερχομένων ἐκ πατραγαθίας, πλούτου, ή εύνοιῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀτομικῆς του συμβολῆς καὶ προσπαθείας εἰς τὴν πολιτιστικὴν δημιουργίαν τοῦ συγδου.

Η κοινωνικὴ ιεραρχία πρέπει νὰ ἔχῃ διαρκὲς ὑπόβαθρον τὴν διαβάθμισιν ἐπὶ τῇ βάσει ψυχικῶν ἀξιῶν καὶ δχι τυχαίων συνδυασμῶν. Η ἀνοδος καὶ ἡ κάθοδος ἐπὶ τῶν βαθμίδων τούτων πρέπει νὰ γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει πραγματικῶν ἐσωτερικῶν γνωρισμάτων, ἀλλως καθισταται ἀσταθῆς ἡ δλη ιεραρχία. Η κιβδηλεία τῶν ἀξιῶν εἶναι διμεγαλύτερος ἔχθρος τῆς διατηρήσεως τῆς κοινωνικῆς πειθαρχίας, ἀλλὰ καὶ πάσης διεθνούς συνεννοήσεως.

Η ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν πραγματοποίησις παρ' ἕκαστου ἀτόμου καὶ ἕκαστου λαοῦ τῆς ψυχικῆς μας ποιότητος, ὑπὸ Ιδίαν του εύθύνην, εἶναι ἡ δδηγοθα εἰς τὴν δλοκλήρωσιν καὶ ἐκδίπλωσιν τοῦ τελείου ἀνθρωπισμοῦ.